

RUSYA'DAKİ TÜRK HARP ESİRLERİ (1914-1921)

KUTLU, Cemil (2023). Rusya'da Türk Harp Esirleri (1914-1921), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 500 s. ISBN: 9789751755780

Hicret DAŞDEMİR¹

Kitap; Önsöz, Giriş ve dört bölümden ve başlıklardan oluşmaktadır. Kitabın önsözü, kitabın doktora tezinden üretilmiş olduğundan, basılma nedeninden be basılmasındaki gecikmeden ve gecikme nedenlerinden söz etmiştir. Bununla beraber, yine kitabın önsözünde kitabın çıkış noktasından da söz edilmiştir. Kitabın giriş bölümü ise “savaş esiri” kavramına ve onun statüsüne ayrılmıştır. İlk olarak “savaş esiri” kavramı, esir sözcüğünün kökeni, savaş esirinin anlamı verilmiş, savaş esiri ve sivil esir kavramlarına değinildikten sonra ikisi arasındaki ayırım ve esaret şartları da bu bölümde yer almıştır. Bu bölümde bahsedilen bir diğer konu da savaş esirlerinin statüsüdür. Bu kapsamda geçmişten

günümüze savaş esaretinin tarihi süreci, savaş esirlerinin statüsü, bu konuyla ilgili yapılan anlaşmalar ve sözleşmeler ve sözleşmelerin ilgili maddeleri verilmiştir.

¹ Dr., E-posta: hicretdasdemir@gmail.com / ORCID: 0000-0002-7773-776X.

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 15-05-2024

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 04-04-2024

Kitap İncelemesi / Book Review

***Dergimizde yayımlanan makaleler CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Birinci bölüm “1. Dünya Savaşı’nda Ruslara Esir Düşen Türk Askerleri ve Rusya’ya Sevkleri” adını taşımaktadır. Bu bölüm dört ana başlıktan, her başlık da kendi içinde alt ²başlıklardan oluşmaktadır. Bu bölümün ilk başlığı “1. Dünya Savaşında Türk-Rus Muharebeleri”dir. Bu başlıkta 1. Dünya Savaşı’nda Türk-Rus muharebelerinin tarihi sürecinden, ilk Türk-Rus muharebelerinin deniz çatışmalarından, bu deniz savaşlarını takip eden savaşlardan ve bu muharebelerdeki esirler ve kayıplar geniş bir biçimde irdelenmiştir.

Aynı bölümün ikinci başlığı ise Esir Düşen Askerlerin Sayısıdır. Burada Rusya’daki Türk esirlerinin sayısının 65 bin civarında olduğunu, ancak busayının sadece bir tahminden ibaret olduğu bildirilmiştir. Esir sayısının kesin olarak bilinmemesinin kayıtların düzenli tutulmaması, eserlerin tamamının “savaş esiri” statüsünde gösterilmemesi gibi sebepleri bulunmaktadır. Kitapta bu sebepler ve esir sayılarına dair raporlar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Bu bölümün üçüncü başlığı ise “Esirlerin Rusya’ya sevkleri” hakkındadır. Bu başlık altında esir düşmeden, esirlere yapılan davranışlar, sorgulamadan, karantinadan, (karantina merkezleri) bahsedilirken, savaş esirlerinin hatıratından yararlanılmıştır. Bu bölümün son başlığı ise “sevk merkezlerine intikal” üzerine yazılmıştır. Yazar, bu başlık altında sevk planı”, Rus demiryolları ve sevk güzergâhları, esirlerin trenlerle Rusya’ya sevk edilmeleri, demir yolu olmayan yerlerde esirlerin sevki gibi konuları ele almıştır. Burada altında sevkıyat planından sevkıyat araçlarına, subayların sevkinden sevkıyatta kullanılan toplu taşıma araçlarına kadar her şey ayrıntılı verilmiştir.

İkinci bölüm, “Esir kampları ve Türk esirleri” başlığını taşımaktadır. Yazar bu bölümde esirlerin yerleştirilme biçimlerinden iskânlarına, iaşelerinden sağlık kültürlerine; esirlerin kendi aralarındaki ilişkilerinden müttefik esirlerine kadar birçok konu işlemiştir.

Kitabın üçüncü bölümü ise “Rusya’daki siyasi ilişkiler ve Türk esirlerine etkisi” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ise Rusya’daki iç savaş, iç savaşın esirler üzerindeki etkisi, esirlere yapılan yardımlar, esirlerin durumlarını düzeltme faaliyetleri gibi konulardan söz edilmiştir. Yine bu başlık altında Rus esirlere yapılan nakit ve yiyecek yardımlarından da bahsedilmiş, burada özellikle farklı Türk ülkelerinden gelen Rus tebasına Türk ahalisinin yaptıkları yardımlara geniş ölçüde yer verilmiştir.

Dördüncü ve son bölüm ise “esirlerin yurda dönüşü için yapılan faaliyetler”dir. Bu bölümde ise firar ederek gelen esirler, Kopenhag konferansı ile malul esirlerin Türkiye’ye getirilmesine

başlanması, iç savaşa kadarki dönemdeki çalışmalar ve getirilen esirler, sivil esirler, Rusya'daki Türk elçiliği gibi başlıklaradeğnilmiştir.

Kitabın sonuç kısmında ise Rusya'da ki Türk harp esirlerinin başlangıçtan bugüne kadar yaşadıkları, esirlerle ilgili yapılan çalışmalar derli toplu verilmiştir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Rusya'daki Türk harp esirleri isimli kitap, bu alanda yapılmış ilk çalışmalardan biri olması hasebiyle kayda değerdir. Eserin başında Rus-Türk savaşlarından bahsetmesi okuyucunun konuyla ilgili genel bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte eserde, savaş ve savaş esirleriyle ilgili hem Türklerin hem de Rusların gözünden yapılan değerlendirmeler oldukça önemlidir. Her iki tarafın gözüyle savaş ve savaş esirlerinin değerlendirilmesi konusunda oldukça önemlidir. Yine yazarın eserin çıkış noktası olarak kendi hatıralarını görmesi, bununla yazarın, subayların hatıratlarını eserinin değişik yerlerine yerleştirmesi esere akademik çalışmayla birlikte adeta orada yaşıyormuş hissi vermiş, bu yönüyle de dönemin olaylarına daha objektif bakmanın yolunu açmıştır. Eserin bir diğer önemli yanı da içerisindeki başlıkların ayrı birer çalışma konusu oluşturmasıdır. Bu da araştırmacılara konuyu çalışma açısından yeni ufuk açar.